

ZELK ZOLTÁN

Tartuffe a főműhelyben

Három óraker kapaszkodtunk fel a rozoga teherautóra a Nemzeti Színház előtt, igazgató, színészek, fodrászok, öltöztetőnők – valóban „egymás hegyén-hátán”. Egy vödör tetején ülve, ölemben Ungváry László lábaival, a hajdani ekhós szekerekre gondoltam: mennyivel kényelmesebben utazhattak száz évvel ezelőtt a nemzet napszámosai... Az autó nekilódult, elindult a Rákóczi úton, az Aréna út, a Váci út felé, a járókelők csodálkozva bámultak utánunk, a tekintetük ezt kérdezte: Micsoda népség lehetnek ezek?

Néztem a jókedvű, tréfálkozó színészeket, amint egymáshoz koccannak, dülöngélnek az autó rázására, a színészeket, akiket csak a képeslapok „szépítő” fényében láttam azelőtt, Makkai Margitot, Gobbi Hildát, Somogyi Erzsit, Ilosvay Katalint. Hát ők azok? – kérdeztem magamtól, míg Rátkai Márton, gyermekkorom legendás nevetetójét néztem, és Major Tamást, ezt a költőből és aszkétából gyúrt embert. Micsoda giccses, aranyozott ráámában látta őket a képzelet, mennyivel igazabb keret értelemmel teli s oly emberi arcuk körül a teherautó olajos, szálkás deszkája s az öreg öltöztetőnők szélkuszálta haja.

A dunakeszi Főműhely telepén szirénaszó fogadott, négy óra volt, véget ért a munka. Nemrég még a halált üvöltötték e kormos kürtök, s most a munkát, az újjáépülő országot hirdetik. S az ország építői, akik olajos ruhában, maszatosan tódulnak ki a munkapadok mellől, egy félóra múlva már „vásárnapi” öltözve ülnek a telep színháztermében. Nem vásári trupp jött most hozzájuk, mint hajdan, hanem az ország első színháza, az ország első színészei, s a szétlebbenő függöny mögül, a kamaraszínház díszletei közül a nagy francia klasszikus verssorai szólnak azokhoz, akik félórája még a munkapadoknál álltak, kalapáccsal és ecsettel a kezükben a vagonok golyószaggatta deszkái között feküdtek.

Molière klasszikus verssorai... Hát igen, valóban klasszikus, mert évtizedek múltán is szólni tud ezekhez a sebtiben átöltözött, áhítatos emberekhez, mert kortársként találkozhatnak a hajdani francia költő és a dunakeszi dolgozók. Nem lelkesültségem látta így, figyelő szemekkel ültem be közéjük, s ha fellelkesültem, az ő lelkeségük, az ő csodálatos szomjúságuk tette ezt. S a szépnek ez a szomja, a művészetnek ez az áhítatos tisztelete fölcsapott a színpadra is a széksorok közül. A frázis-

A Nemzeti Színház társulata a teherautón

nak ható szólás, hogy színpad és nézőtér egygyé vált, itt valósággá lett. Láttam a Tartuffe-öt a Kamaraszínházban, a Nemzeti Színház egyik legjobb előadása volt akkor is, de micsoda áramok gyulladtak ki most a színészek játékában! Úgy hatott remek, jókedvű molière-i komédiázásuk, mintha lejöttek volna a nézőtérre a munkások és azok asszonyai közé, s velük, közöttük játszottak volna. Szép volt ez a délután! Tanulság is volt: a közönség neveli a színészt, a lelkeség lelkesíti, az áhítat áhítatossá teszi. Nemcsak a színdarabok hiánya, nemcsak a rossz felfogású játéktípus, de elsősorban a közönség hiánya okozta a színház válságát. A közönség hiánya akkor is, ha táblás házak előtt játszottak a színészek. A közönség, a szépet akaró, az ösztöneiben igaz művészetre vágyó közönség nem mehetett el a színházakba. Pénze, ideje ma sincs, hogy elmehessen. Elmennek hát a színészek. A Major Tamások. S elmennek nemcsak Kiszpestre, Istvántelekre és Dunakeszire, de elmennek majd Salgótarjánba, Diósgyőrbe és Pécsre is. Hát menjetek, Tamás! Vigyétek el a Tartuffe-öt és a Tiszazug-ot, Shakespeare-t és Katonát. Ti tudjátok, hogy érdemes. Ti tudjátok, hogy játszani – kinek érdemes. Ti nem felejtitek el a hazafelé induló autó után megnyíló ablakokat, a zsebkendőjüket lobogtató asszonyokat és férfiakat, s azt az öreg munkást, aki a szántóföldeken szaladt autónk után, két karját lengetve s kiabálva: „A viszontlátásra!”

Zelk Zoltán, a Kossuth- és József Attila-díjas magyar költő, prózaíró fenti írása 1945. június 28-án jelent meg a *Szabadság* című lapban. A Nemzeti Színház dunakeszi vendégjátéka három nappal korábban, június 25-én zajlott a Járműjavító színháztermében. A fellépés annak a nyári turnésorozatnak volt az egyik állomása, amellyel a Nemzeti az ostrom miatti „csonka” évadot próbálta kiegészíteni, illetve amellyel megkísérelt tömeget toborozni az új színházi működés számára. A turné szervezésének okát abban is kereshetjük, hogy a Blaha Lujza téri színházépület a háborús sérülések miatt előadások megtartására alkalmatlanná vált, majd csak szeptemberben nyitották meg újra. A teátrum fennköltebb okokkal is magyarázta az alkalmi vándorszínházzá alakulást. Azokat a munkásokat szerették volna felkeresni a munkahelyükön, akik az ország újjáépítésének érdekében nehéz munkát végeztek. Ahogy a társulat vezetője, Major Tamás fogalmazott, „*az ország minden ipari városában, ahol rohammunka folyik, jogot formál a munkásság arra, hogy a művészek támogassák őket.*” Így jutottak el a Nemzeti színészei többek között az angyalföldi Elzettgyárba, a MÁV istvántelki Főműhelyébe, vagy a tatabányai és a pécsi bányászok közé.

Június 25-én hétfőn, délután fél 5-kor a dunakeszi Járműjavító színháztermét zsúfolásig megtöltő mintegy hatszáz főnyi munkásközönség lelkesen, hosszan, tüntetve tapsolta meg a Molière Tartuffjét előadó színészeket. A beszámoló szerint a közönség néhány tagja az előadás után frissen szedett meggyel is kedveskedett a művész-vendégeknek. Ahogy a *Világ* című lap fogalmazott, „*ezért a művészi elismerésért és hálaóval jutalmazott misszió-teljesítésért, ezért az értelmi sikerért érdemes kimenni, Dunakeszire, érdemes kimenni messzebbre is a Nemzeti Színháznak és a többi színháznak egyaránt.*”

A szöveget közreadta és az utószót írta: Lőrincz Róbert.